

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 07 maja 2016 roku

GAB.422.3.2016.BS

Pan
Andrzej Duda
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Prezydencie,

chciałbym zainteresować Pana Prezydenta problemem braku należytej ochrony prawnokarnej w zakresie przestępstw popełnianych na szkodę małoletniego, jak i braku kryminalizacji nagannych zachowań godzących w prawa i dobro dziecka.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka istnieje pilna potrzeba podjęcia inicjatywy ustawodawczej, która spowodowałaby poprawę obecnego stanu prawnego, tak, aby prawa ofiar przestępstw, w szczególności dzieci, były w Polsce należycie chronione.

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) koniecznością wydaje się wprowadzenie zmian w pięciu przepisach oraz dodanie dwóch nowych rodzajów przestępstw popełnionych na szkodę małoletniego. Zmiany w przepisach Kodeksu karnego polegać powinny na wprowadzeniu typów kwalifikowanych przestępstwa z uwagi na osobę pokrzywdzonego (małoletni) lub sposób działania sprawcy (działanie ze szczególnym okrucieństwem) oraz zmiany w zakresie wysokości sankcji karnej, co w niektórych przypadkach skutkować będzie przeniesieniem przestępstwa z kategorii występków do zbrodni.

Wprowadzenie nowych rodzajów przestępstw kryminalizuje negatywne zachowania na szkodę małoletniego, które z uwagi na skutki w obszarze praw i dobra dziecka oraz nagminność występowania takich czynów, powinny być objęte ochroną prawnokarną państwa, sankcjonowaną normami Kodeksu karnego.

26 lat Konwencji
o Prawach Dziecka

W załączeniu przedstawiam propozycję nowych regulacji dla przepisów: art. 156, art. 244c, art. 240a, art. 189, art. 189a, art. 210 i art. 211 Kodeksu karnego.

Proponowane przez Rzecznika Praw Dziecka uregulowania kompleksowo ujmują zagadnienie zwiększenia ochrony prawnokarnej w zakresie ochrony praw dziecka i jego dobra. Uprzejmie proszę o rozważenie możliwości przyjęcia poniższych propozycji:

1. Zmiany do art. 156 Kodeksu karnego

Przestępstwo z art. 156 Kodeksu karnego godzi w pierwszoplanowe dobra prawne, jakimi są życie i zdrowie człowieka, w szczególności życie i zdrowie dziecka.

Zgodnie z art. 156 § 1, kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Powyższy przepis ma za zadanie chronić człowieka przed bezprawnymi czynami, które mogą spowodować trwałe lub poważne zmiany w jego prawidłowym funkcjonowaniu. Zdrowie, obok życia, jest wartością najcenniejszą dla człowieka, stąd jego dobro powinno podlegać szczególnej ochronie prawnokarnej.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, obowiązujący stan prawny nie gwarantuje wystarczających narzędzi dla zwalczania przestępstw spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu oraz ochrony społeczeństwa, w szczególności dzieci i osób nieporadnych, przed tego rodzaju przestępczością, przez co nie odpowiada w pełni postulatowi ochronnej funkcji prawa karnego.

Zauważyć również należy, że ustawodawca nie przewidział kwalifikowanych typów ciężkiego uszczerbku na zdrowiu: z uwagi na sposób działania sprawcy - działanie ze szczególnym okrucieństwem lub z uwagi na osobę pokrzywdzonego - dziecko albo osoba nieporadna ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny. Jedynym typem kwalifikowanym

jest przestępstwo z art. 156 § 3 k.k., tj. kwalifikowanie ze względu na skutek w postaci śmierci człowieka.

Wynikające z obecnie obowiązującego przepisu art. 156 k.k. sankcje karne były i są przedmiotem uzasadnionej krytyki środowisk prawniczych, w tym środowiska sędziowskiego i prokuratorskiego, a także społeczeństwa i mediów, które wielokrotnie wypowiadały się w tym przedmiocie, komentując bulwersujące społeczeństwo akty przemocy zakończone ciężkim kalectwem lub śmiercią pokrzywdzonego, w szczególności dziecka, wskazując na zbyt łagodne karanie sprawców tego rodzaju przestępstw.

Obecny stan prawny w zakresie przestępstwa ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, niejednokrotnie powoduje w praktyce orzecniczej sądów sytuacje, w których nawet maksymalny wymiar kary pozbawienia wolności, tj. 10 lat w przypadku art. 156 § 1 k.k. lub 12 lat w przypadku art. 156 § 3 k.k., nie do końca pozostają w adekwatnej relacji do ciężaru tego przestępstwa i pozostałych okoliczności determinujących w myśl art. 53 § 1 k.k. jej wymiar. Kara wymierzona w górnej granicy obecnie obowiązującej sankcji, w okolicznościach konkretnej sprawy, może jawić się jako kara rażąco niesprawiedliwa poprzez swą nadmierną łagodność.

Potrzeba zmiany prawa w tym zakresie wynika również z wyjątkowej dolegliwości skutków przestępstwa dla ofiary, w tym spowodowanie skutków nieodwracalnych, jak i ze szczególnie nagannej treści zamiaru sprawcy, także celowego działania, obejmującego spowodowanie skutków wymienionych w tym przepisie, świadczącego jednoznacznie o braku u sprawcy jakichkolwiek zahamowań moralnych i szacunku do elementarnych norm społecznych. W przypadku gdy ofiarą jest dziecko, często jest ono pozbawione możliwości rozwoju i późniejszego funkcjonowania w społeczności.

Postępująca brutalizacja zachowań sprawczych odnoszących się do zdrowia człowieka, w szczególności dziecka, ujawniająca niejednokrotnie brak nawet minimalnego stopnia empatii u sprawców, uzasadnia w pełni konieczność zmian w odpowiedzialności karnej sprawców. Ochrona prawokarna przed tego rodzaju bezprawiem, wyrażona w obecnym stanie prawnym, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka jest niewystarczająca.

Z tych względów należy dokonać stosownych zmian przepisów w zakresie ich sankcji, odnoszących się nie tylko do wypadków zachowań umyślnie naruszających to dobro, lecz także wypadków nieumyślnego spowodowania takiego skutku w wyniku niezachowania przez sprawcę ostrożności wymaganej w danych okolicznościach. Przewidziane przez obowiązujący stan prawny granice ustawowego zagrożenia za tego rodzaju karalne

bezprawie, nawet przy uwzględnieniu nieumyślności sprawcy, jest nieadekwatne do ciężaru tego czynu, wyznaczonego wagą zniweczonego przez sprawcę dobra prawnego.

Projekt zmiany art. 156 k.k., opracowany przez Rzecznika Praw Dziecka, dokonuje zaostrzenia odpowiedzialności karnej, jednak czyni to w sposób racjonalny, oparty na wnikliwej ocenie potrzeby i celowości wzmocnienia prawnokarnej ochrony życia i zdrowia ludzkiego, uzasadnionych wyjątkową wagą tego dobra prawnego.

Projekt przekwalifikowuje przestępstwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu z kategorii występków do kategorii zbrodni, zagrożonej karą pozbawienia wolności od lat 3 do 15 oraz tworzy typ kwalifikowany tego przestępstwa, zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

Propozycja Rzecznika Praw Dziecka przewiduje zaostrzenie odpowiedzialności karnej, przy popełnieniu przestępstwa w postaci podstawowej, gdy skutkiem przestępstwa jest śmierć człowieka oraz w przypadku, gdy przestępstwo zostało popełnione nieumyślnie. Przewiduje bowiem podniesienie dolnej granicy ustawowego zagrożenia za podstawowy typ przestępstwa ciężkiego uszczerbku na zdrowiu z roku do lat 3 pozbawienia wolności (proj. art. 156 § 1 k.k.). W przypadku popełnienia nieumyślnie przestępstwa ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, dolna granica ustawowego zagrożenia z miesiąca pozbawienia wolności zostaje podwyższona do 6 miesięcy (proj. art. 156 § 2 k.k.). Także dolna granica zagrożenia sankcją karną w przypadku śmierci człowieka zostaje podniesiona z 2 lat do 8 lat pozbawienia wolności (proj. art. 156 § 3 k.k.).

Projekt zaostrza również odpowiedzialność karną sprawcy przestępstwa ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w odniesieniu do górnej granicy zagrożenia sankcją karną. I tak, w przypadku przestępstwa popełnionego z winy nieumyślnej, granica ta ulega podniesieniu z 3 lat do 5 lat pozbawienia wolności; przy popełnieniu przestępstwa w typie podstawowym, górna granica zagrożenia zostaje podniesiona z 10 lat do 15 lat pozbawienia wolności; przez następstwo w postaci śmierci człowieka – górna granica sankcji karnej zostaje podniesiona z 12 lat do 15 lat pozbawienia wolności.

Propozycja Rzecznika Praw Dziecka wprowadza także typ kwalifikowany przestępstwa ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (proj. art. 156 § 1a k.k.), wskazując konieczność wystąpienia dla jego bytu alternatywnie: warunku małoletności pokrzywdzonego, nieporadności pokrzywdzonego ze względu na jego stan psychiczny lub fizyczny albo szczególnego okrucieństwa w sposobie działania sprawcy. Sąd w takim wypadku będzie mógł orzec karę pozbawienia wolności nie niższą niż lat 5. Górną granicą zagrożenia

odpowiedzialnością karną jest kara 15 lat pozbawienia wolności. Naganność wynikająca z zachowania sprawcy, w szczególności w odniesieniu do osób, które z uwagi na wiek lub stan zdrowia nie mają możliwości przeciwstawić się działaniom sprawcy i z tego powodu należy się im dodatkowa troska i opieka, a także szczególny sposób działania sprawcy (czyn połączony ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa), w pełni uzasadniają wprowadzenie typu kwalifikowanego przestępstwa.

Zaostrzenie odpowiedzialności sprawcy przestępstwa z art. 156 k.k., w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, uczyni karę wymierzoną za omawiane przestępstwo bardziej dolegliwą, poszerzając zakres wypadków, w których będzie ona mogła być traktowana jako adekwatny do realiów konkretnej sprawy środek reakcji karnej, przy jednoczesnym zachowaniu możliwości indywidualizacji jej wymiaru. Jest konsekwencją przyjęcia kierunku wzmożonej ochrony życia i zdrowia człowieka jako dóbr prawnych o pierwszoplanowym znaczeniu. Służyć będzie kształtowaniu pożądanego stanu świadomości prawnej społeczeństwa, ugruntowującego przekonanie o wyjątkowej naganności zachowań atakujących ludzkie zdrowie i życie. W ocenie Rzecznika Praw Dziecka nowelizacja może również przeciwdziałać postępującej brutalizacji ich sprawców, umożliwi także właściwą ochronę życia i zdrowia człowieka, będzie właściwie chronić osoby, które ze względu na wiek lub stan zdrowia psychicznego bądź fizycznego wymagają szczególnej troski i ochrony ze strony państwa.

Dodatkowo wprowadzenie do Kodeksu karnego propozycji Rzecznika Praw Dziecka spowoduje wewnętrzną spójność projektowanych zmian z kodeksową materią w zakresie przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. Wydaje się, że taka wewnętrzna spójność między treścią obecnego art. 156 k.k. a pozostałymi czynami przestępczymi przeciwko życiu i zdrowiu, nie występuje.

Konkludując, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka proponowana zmiana jest uzasadniona i potrzebna, wychodzi naprzeciw społecznym oczekiwaniom, dając równocześnie organom ścigania oraz organom wymiaru sprawiedliwości instrumentarium do skutecznej walki z aktami bezprawia popełnionymi przeciwko życiu i zdrowiu człowieka, w szczególności dziecka, w postaci ciężkiego uszkodzenia ciała. Przede wszystkim zwiększa zakres swobody orzeczniczej sądu, który w większym stopniu niż ma to miejsce w obecnym stanie prawnym, umożliwi w konkretnej sprawie wymierzenie kary sprawiedliwej i zgodnej z kodeksowymi dyrektywami jej wymiaru, przy uwzględnieniu okoliczności dotyczących konkretnego zdarzenia przestępczego.

2. Dodanie art. 244c k.k.

Propozycja Rzecznika Praw Dziecka dotyczy penalizacji tzw. „porwań rodzicielskich” w węższym znaczeniu, która może stać się ważnym instrumentem zmierzającym do skutecznego zagwarantowania prawa dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców.

Zgodnie z art. 97 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania, a w razie braku porozumienia między nimi, rozstrzyga sąd. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom żyjącym w rozłączeniu, sąd opiekuńczy może ze względu na dobro dziecka określić sposób jej wykonywania na podstawie art. 107 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia. Sąd może pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom, jeżeli przedstawili zgodne z dobrem dziecka porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem i jest zasadne oczekiwanie, że będą współdziałać w sprawach dziecka (art. 58 § 1 k.r.o.). W braku porozumienia, sąd rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców (art. 58 § 1a k.r.o.).

Z obserwacji Rzecznika Praw Dziecka na bazie analizy spraw prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka wynika, że orzeczenia sądów dotyczące realizacji prawa dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców są często ignorowane lub lekceważone przez jednego z rodziców. Wskazuje to na poczucie całkowitej bezkarności takiego rodzica.

Utrudnianie kontaktów z dzieckiem lub ich uniemożliwianie wbrew orzeczeniu sądu, może być rozpatrywane w kategorii zachowań stanowiących nadużycie przez rodzica władzy rodzicielskiej. Może to stanowić podstawę do ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej rodzica, który utrudnia lub uniemożliwia kontakt dziecka z drugim rodzicem oraz ewentualnego zastosowania art. 211 Kodeksu karnego – jeżeli spełnione zostaną znamiona tego przestępstwa. Długotrwałe procedury orzekania przez sądy rodzinne lub sądy opiekuńcze w przedmiocie ograniczenia albo pozbawienia władzy rodzicielskiej nie stanowią – w ocenie Rzecznika Praw Dziecka – gwarancji skutecznego przeciwdziałania utrudnianiu lub uniemożliwianiu wykonywania przez rodzica obowiązków i uprawnień orzeczonych przez sąd wobec małoletniego do lat 15.

Wskazane w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego

(Dz.U. z 2014 r. poz.101) regulacje prawne ukierunkowane na poprawę sytuacji dziecka w przypadku utrudniania kontaktów z rodzicem przez drugiego rodzica, zawarte w szczególności w art. 598¹⁵ - ²¹ k.p.k. i art. 598 § 2 okazały się nieskuteczne i niewystarczająco zabezpieczają prawa dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców. Praktyka pokazała, że są one zbyt słabym instrumentem państwa, nieskutecznym dla zmiany negatywnych postaw rodzica w odniesieniu do wykonywania orzeczenia sądu rodzinnego lub opiekuńczego, regulującego uprawnienia i obowiązki wobec małoletniego dziecka.

Należy podkreślić, że utrudnianie lub uniemożliwianie kontaktów dziecka z rodzicem to społecznie naganne zachowania. Kontakty z obojgiem rodziców są niewątpliwie bardzo istotnym elementem w rozwoju dziecka. Zaburzenie takich kontaktów, albo ich całkowity brak, nieraz połączone z wykształcaniem u dziecka postaw niechęci czy lęku wobec drugiego rodzica, wpływa zdecydowanie niekorzystnie zarówno na rozwój psychiczny dziecka, jak i jego socjalizację oraz przyswajanie prawidłowych postaw i ról społecznych.

Rzecznik Praw Dziecka podziela pogląd, że prawo karne powinno mieć wyłącznie charakter subsydiarny i dlatego nie może, i nie powinno być stosowane tam, gdzie wystarczające będzie wykorzystanie procedur cywilnych lub administracyjnych. Z tego względu stosowanie instrumentów prawa karnego w dziedzinie tak złożonej i drażliwej jak relacje rodzinne, w tym relacje między rozwiedzionymi małżonkami, powinno być nacechowane ostrożnością.

Wspomniany już przepis art. 211 Kodeksu karnego penalizuje jedynie uprowadzenie czy zatrzymanie małoletniego. Nie daje on należytej ochrony przed nagannymi zachowaniami rodzica, w szczególności, gdy oboje rodzice mają pełną władzę rodzicielską. W oparciu bowiem o fundamentalną uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1979 r., sygn. VI KZP, przyjmuje się, że rodzic może być sprawcą czynu polegającego na uprowadzeniu czy zatrzymaniu małoletniego jedynie w wypadku pozbawienia, ograniczenia lub zawieszenia przysługującej mu władzy rodzicielskiej.

Pojęcie władzy rodzicielskiej (w pełnym zakresie) obejmuje również decydowanie o miejscu pobytu dziecka. Przyjmuje się bowiem, że decydowanie o miejscu, w którym ma przebywać dziecko, jest jednym z najważniejszych elementów kierowania, będącego atrybutem władzy rodzicielskiej. Skoro rodzic jest uprawniony do decydowania o miejscu pobytu dziecka, nie może być ukarany za korzystanie ze swego uprawnienia. Państwo nie może stosować represji karnej wobec jednostki za to, że jednostka czyni użytek z przysługujących jej, respektowanych przez państwo uprawnień. Jeśli więc prawo rodzinne

nadaje uprawnienie, prawo karne nie może karać za korzystanie z tego uprawnienia.

Z tych względów rodzic może być sprawcą czynu z art. 211 Kodeksu karnego, polegającego na uprowadzeniu lub zatrzymaniu małoletniego jedynie w przypadku pozbawienia, ograniczenia lub zawieszenia przysługującej mu władzy rodzicielskiej. Rodzice (lub jedno z nich), którym przysługuje pełna władza rodzicielska, nie mogą być sprawcą przestępstwa przewidzianego w wymienionym przepisie. Stanowisko Sądu Najwyższego jest powszechnie podzielane przez doktrynę prawa karnego i znajduje zastosowanie w praktyce orzeczniczej sądów karnych.

Celem prawa karnego jest poddanie odpowiedzialności karnej osoby, która narusza porządek prawny. Nieprzestrzeganie orzeczenia sądu rodzinnego w przedmiocie kontaktów dziecka z rodzicami jest niewątpliwie nagannym zachowaniem, jest także naruszeniem prawa, które – w ocenie Rzecznika Praw Dziecka – powoduje konieczność wkroczenia prawa karnego w sferę życia prywatnego i rodzinnego poprzez spenalizowanie zachowań sprawcy.

Ochrona prawnokarna w proponowanym przez Rzecznika Praw Dziecka przepisie art. 244c k.k. nie dotyczy każdego orzeczenia sądu rodzinnego, ale tylko wskazanego, nadającego innej osobie uprawnienia i obowiązki wobec małoletniego poniżej lat 15. Takie wąskie ujęcie przedmiotu ochrony karnej gwarantuje, że prawo karne wkroczy do życia rodzinnego i prywatnego obywateli tylko w niezbędnym, koniecznym zakresie, przy okazji stanowiąc ważne działanie ukierunkowane na poprawę sytuacji dziecka w przypadku utrudniania kontaktów z rodzicem.

Ochrona prawnokarna wykonywania orzeczeń sądu, nadających uprawnienia lub obowiązki wobec małoletniego poniżej 15. r. życia, będzie dotyczyć dwóch rodzajów orzeczeń:

- 1) prawomocnych orzeczeń sądu;
- 2) nieprawomocnych orzeczeń sądu wykonalnych z chwilą ich wydania.

Sprawcą przestępstwa z proj. art. 244c k.k. może być tylko osoba powołana do opieki nad małoletnim poniżej 15 lat, która utrudnia lub uniemożliwia innej osobie wykonywanie wobec małoletniego określonych orzeczeniem sądu rodzinnego uprawnień i obowiązków. Byłby to występki umyślny, który może być popełniony tylko z zamiarem bezpośrednim. Niezbędnym więc będzie ustalenie stosunku psychicznego sprawcy, który musi tu cechować się nieustępliwością, chęcią postawienia na swoim w dążeniu do niewykonania przez inną osobę przydanych jej orzeczeniem sądu rodzinnego uprawnień i obowiązków. Sprawca ma świadomość, że jest zobowiązany orzeczeniem sądu do umożliwienia innej osobie

wykonania przysługujących jej tym orzeczeniem uprawnień i obowiązków wobec małoletniego poniżej 15 lat i podejmuje działanie (zaniechanie) dla uzyskania efektu w postaci braku możliwości wykonywania przez tą inną osobę uprawnień lub obowiązków.

Proponowana regulacja wprowadza dwie istotne przesłanki. Po pierwsze, czynnością wykonawczą jest każde utrudnianie lub udaremnianie innej osobie — drugiemu rodzicowi lub innej osobie uprawnionej — wykonywania orzeczenia sądu, określającego uprawnienia i obowiązki, jeżeli dotyczą one dziecka do 15. r. życia. Po drugie, sprawcą czynu może być każdy rodzic, w tym również rodzic posiadający pełną władzę rodzicielską.

Dla bytu przestępstwa niezbędnym znamieniem powinno być znamień uporczywości. Prawo karne, jako narzędzie represyjne, stanowi w każdym wypadku *ultima ratio*, co dotyczy zwłaszcza sfery tak istotnej, osobistej i skomplikowanej, jak stosunki rodzinne. Niezbędne zatem jest wyeliminowanie sytuacji, kiedy prawo karne zostanie potraktowane instrumentalnie, jako narzędzie, za pomocą którego jeden rodzic będzie próbował dotkliwie dokuczyć drugiemu. Sankcja karna nie obejmuje zachowań o charakterze incydentalnym, lecz jedynie takie zachowanie, które cechuje się znacznym i bezspornym natężeniem złej woli.

Konkludując, „porwania rodzicielskie” w węższym znaczeniu, penalizowane w proj. art. 244c Kodeksu karnego, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, cechuje znaczna społeczna szkodliwość, a wprowadzenie nowego typu przestępstwa – ochrony treści orzeczeń sądowych dotyczących sprawowania opieki do Kodeksu karnego w *Rozdziale XXX – Przesłanki przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, będzie odpowiedzią na zapotrzebowanie społeczne. Prawo karne stanowi element całego systemu prawa, zaś system, o ile ma być logiczny i efektywny, musi być spójny. Celem prawa karnego jest poddanie odpowiedzialności karnej osoby, która narusza porządek prawny. Nieprzestrzeganie orzeczenia sądu w przedmiocie kontaktów dziecka z rodzicem jest niewątpliwie nagannym zachowaniem, które powoduje konieczność wkroczenia prawa karnego w sferę życia prywatnego i rodzinnego, poprzez spenalizowanie zachowań sprawcy, zgodnie z proponowanym przez Rzecznika Praw Dziecka przepisem.

3. Dodanie art. 240a k.k.

Obowiązujący przepis art. 240 § 1 Kodeksu karnego penalizuje zaniechanie niezwłocznego zawiadomienia organu powołanego do ścigania przestępstw o posiadaniu wiarygodnej wiadomości o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu

wyszczególnionych w tym przepisie czynów zabronionych. Przedmiotem ochrony z art. 240 § 1 k.k. jest prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, a prócz tego - w fazie karalnego przygotowania lub usiłowania – także interes Rzeczypospolitej Polskiej, życie lub zdrowie człowieka, wolność człowieka, powszechne bezpieczeństwo lub porządek publiczny.

Ustawodawca zdecydował się umieścić w katalogu te z przestępstw, które godzą w dobra o znaczeniu powszechnym, państwowym, społecznym o charakterze terrorystycznym oraz życie człowieka, ale jedynie w zakresie przestępstwa zabójstwa.

Czyny objęte prawnym obowiązkiem zawiadomienia o ich popełnieniu cechuje wysoki stopień społecznej szkodliwości, choć nie wszystkie z nich stanowią czyny z kategorii zbrodni. Są to przestępstwa: ludobójstwo (art. 118 k.k.), udział w masowym zamachu (art. 118a k.k.), czyny zabronione opisane w art. 120-124 k.k., polegające na różnorodnych zachowaniach stanowiących naruszenie prawa międzynarodowego, zamach na niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej (art. 127 k.k.), zamach stanu (art. 128 k.k.), szpiegostwo (art. 130 k.k.), zamach na życie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 134 k.k.), zamach na jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (art. 140 k.k.), zabójstwo (art. 148 k.k.), sprowadzenie niebezpieczeństwa powszechnego (art. 163 k.k.), przejęcie kontroli nad statkiem wodnym lub powietrznym (art. 166 k.k.), nieuprawnione pozbawienie wolności (art. 189 k.k.) wzięcie zakładnika (art. 252 k.k.) oraz przestępstwo o charakterze terrorystycznym (art. 115 § 20 k.k.).

Sankcjonowanie niezawiadomienia organów ścigania o popełnieniu wyszczególnionych wyżej przestępstw jest w części powtórzeniem katalogu czynów zabronionych wskazanym w art. 252 § 1 Kodeksu karnego z 1969 r., w którym punkt ciężkości w zakresie ochrony prawnokarnej położony był na ochronę państwa i interesu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Z wyłączeniem przestępstwa zabójstwa, wszystkie wskazane w art. 252 § 1 d.k.k. przestępstwa, tj. z art. 122-124, art. 126-128 d.k.k. znajdowały się w Rozdziale XIX tegoż Kodeksu, zawierającym „Przestępstwa przeciwko podstawowym interesom politycznym i gospodarczym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”.

Przepis art. 240 § 1 Kodeksu karnego nie niesie ze sobą należytej ochrony prawnokarnej w zakresie ochrony praw i dobra dziecka, zawartej w już obowiązującym stanie prawnym, w szczególności w zakresie ochrony dzieci przed przestępczością seksualną. Brak bowiem kryminalizacji niezawiadomienia o popełnieniu czynu przestępczego na szkodę małoletniego, a więc zachowań godzących istotnie w prawa i dobro dziecka.

Art. 19 Konwencji o prawach dziecka¹ przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku stanowi, że: *Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych, dzieci pozostających pod opieką rodzica(ów), opiekuna(ów) prawnego(ych) lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem.*

W demokratycznym państwie prawnym, w którym to społeczeństwo obywatelskie kreuje działania państwa, punkt ciężkości ochrony prawnokarnej powinien być położony na ochronę jednostki, w szczególności taką ochroną powinny być objęte dzieci, którym w myśl norm Konstytucji RP i Konwencji o prawach dziecka należy się szczególna troska i opieka państwa.

Z tych względów, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, koniecznym staje się sankcjonowanie niezawiadomienia organów ścigania o popełnionym przestępstwie na szkodę małoletniego. Przedmiotem ochrony powinno być, obok interesu wymiaru sprawiedliwości, także dobro małoletniego zagrożone przestępstwami z kategorii zbrodni. Zbrodnie na szkodę małoletnich to najpoważniejsze przestępstwa przeciwko dzieciom, niosące ze sobą szczególnie wysoki stopień społecznej szkodliwości czynu. Wśród tych przestępstw znajdują się m.in.: art. 197 § 3 i § 4 k.k. oraz proj. art. 156 k.k., proj. art. 189a § 3 i § 4 k.k., czy proj. art. 189 § 3 k.k.

Postulowane przez Rzecznika Praw Dziecka rozwiązanie, polegające na odejściu od enumeratywnego wyszczególnienia przestępstw, pozwoli na karalność niezawiadomienia organów ścigania o popełnieniu zbrodni na szkodę małoletniego, które mogą być w przyszłości wprowadzone do polskiego Kodeksu karnego, bez konieczności ingerencji ustawodawcy w treść proponowanego przepisu art. 240a Kodeksu karnego.

Głównym przedmiotem ochrony proj. art. 240a Kodeksu karnego jest wymiar sprawiedliwości, w szczególności interes tego wymiaru sprawiedliwości, polegający na tym, żeby każdy zamach (karalne przygotowanie, usiłowanie lub dokonanie) na dobro chronione wskazane w tym przepisie – małoletni pokrzywdzony - został wykryty, a sprawca czynu tego ujęty, oraz gdy jest to możliwe, by można było zapobiec wymienionym w proj. przepisie art. 240a k.k. przestępstwom.

---

¹ Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526, z późn. zm.

Występek określony w proj. art. 240a k.k., podobnie jak w obowiązującym art. 240 § 1 k.k. będzie przestępstwem formalnym z zaniechania. Analogicznie do obowiązującego przepisu art. 240 k.k., projekt nie określa sposobu zawiadomienia. Może to być zatem także anonimowe zawiadomienie organu powołanego do ścigania przestępstw.

Obowiązek zawiadomienia odnosi się do wszystkich czynów będących zbrodnią, a więc których popełnienie zagrożone jest sankcją karną o dolnej granicy kary pozbawienia wolności 3 lata w każdym przypadku, gdy pokrzywdzonym przestępstwem jest małoletni.

Obowiązek zawiadomienia powstaje w momencie powzięcia wiarygodnej wiadomości o zbrodni na szkodę małoletniego i zawiadomienie to powinno nastąpić niezwłocznie. Wiadomość ta nie musi być prawdziwa, ale wiarygodna, a więc pozwalająca zasadnie przypuszczać, że odpowiada rzeczywistości.

Do proj. przepisu art. 240a Kodeksu karnego będą miały zastosowanie przesłanki dotyczące podmiotu czynu zabronionego (każdy człowiek, z wyjątkiem sprawcy przestępstwa wymienionego w tym przepisie), znamiona określające czynność sprawczą, znamiona strony przedmiotowej (popełnienie z zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym), a także obowiązująca w praktyce orzeczniczej wykładnia art. 240 k.k. oraz orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych w tym zakresie.

Konkludując, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, proponowana regulacja stanowi ochronę pierwszoplanowego dobra, jakim jest ochrona dziecka przed przemocą, ujętego jako małoletni, będący pokrzywdzonym, jednak nie każdym czynem przestępczym, a jedynie czynem wyczerpującym znamiona przestępstwa w postaci zbrodni.

Z uwagi na odmienny niż w art. 240 § 1 k.k. charakter dobra chronionego – obok oczywiście interesu wymiaru sprawiedliwości, koniecznym stało się umieszczenie proponowanej regulacji w odrębnej jednostce redakcyjnej Kodeksu karnego.

4. Zmiana art. 189 k.k.

Obowiązujący przepis art. 189 Kodeksu karnego penalizuje bezprawne pozbawienie wolności człowieka. Ustawodawca wprowadzał typ podstawowy tego przestępstwa (§ 1) oraz dwa typy kwalifikowane: z uwagi na zniamię czasu (gdy pozbawienie człowieka wolności trwa dłużej niż 7 dni - § 2) oraz zniamię „szczególnego udręczenia” (§ 2).

W doktrynie oraz orzecznictwie przyjmuje się, że szczególne udręczenie – to takie warunki i okoliczności uwięzienia, które stwarzają dla pokrzywdzonego znacznie większą dolegliwość niż ta, która wynika z samego faktu pozbawienia wolności (np. bolesne

związanie, oddzielenie matki od jej małoletnich dzieci, głodzenie, znęcanie się fizyczne lub moralne nad pokrzywdzonym, przetrzymywanie w ciasnym, ciemnym pomieszczeniu, zamknięcie osoby zdrowej w szpitalu psychiatrycznym).

W ten sposób przyjęto kwalifikację, a więc zaostrzenie typu podstawowego, dotyczącą okoliczności zwiększających społeczną szkodliwość czynu i stopień pokrzywdzenia ofiary przestępstwa. Przy takim rozumieniu kwalifikowania typu podstawowego przestępstwa pozbawienia człowieka wolności, a także uwzględniając szczególną troskę, jaką państwo powinno otaczać dzieci, w tym ich ochronę prawnokarną, wydaje się koniecznym i w pełni uzasadnionym uzupełnienie typu kwalifikowanego w § 3 art. 189 k.k. o znamię małoletności pokrzywdzonego.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, zaostrzenie kary za bezprawne pozbawienie małoletniego wolności powinno mieścić się w kwalifikowaniu z § 3 omawianego przepisu. Propozycja Rzecznika czyni tego typu przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego zbrodnią, zagrożoną – tak jak pozbawienie wolności ze szczególnym udręczeniem – karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. Wydaje się to tym bardziej słuszne, że z uwagi na wiek ofiary – małoletność – działanie przestępcze sprawcy zasługuje na szczególne potraktowanie.

5. Zmiana art. 189a k.k.

Pozytywnie należy ocenić działania polskiego ustawodawcy, podjęte w ciągu ostatnich około 10 lat, mające na celu szczególną ochronę małoletnich ofiar przestępstw, w tym ochronę dzieci przez pedofilią, zwalczanie pornografii dziecięcej, izolowanie od społeczeństwa szczególnie niebezpiecznych przestępców. Zmiany przepisów wprowadzone w tym zakresie, do Kodeksu karnego, uwzględniły większość postulatów zgłaszanych przez Rzecznika Praw Dziecka. Umożliwiły one ratyfikację Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzoną w Lanzarote w dniu 25 października 2007 r. O ratyfikację powyższej Konwencji od 2008 r. wielokrotnie postulował Rzecznik Praw Dziecka.

Uregulowanie kwestii handlu ludźmi (art. 115 § 22 i art. 189a Kodeksu karnego) oraz niewolnictwa (art. 115 § 23 kodeksu karnego) w polskim prawie, co do zasady, należy ocenić pozytywnie. Zdefiniowanie pojęć: handlu ludźmi i niewolnictwa nadało ustawowy charakter tym negatywnym zjawiskom. Wyjaśniono w ten sposób wątpliwości interpretacyjne związane z rozumieniem, które z zachowań wyczerpują znamiona handlu ludźmi, a które niewolnictwa.

Regulacje te, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, wymagają dalszych zmian w kierunku pełnej ochrony dzieci przed przestępczością seksualną. Z tego względu wydaje się koniecznym wprowadzenie typu kwalifikowanego przestępstwa handlu ludźmi, jeżeli osobą pokrzywdzoną jest dziecko.

Taki kwalifikowany typ przestępstwa handlu ludźmi wprowadza propozycja Rzecznika Praw Dziecka, dotycząca zmiany art. 189a Kodeksu karnego, poprzez dodanie po § 2 – proj. § 3, sytuującego typ podstawowy przestępstwa z małoletnią ofiarą czynu w kategorii zbrodni, zagrożonej karą pozbawienia wolności w przedziale od 5 do 15 lat oraz proj. § 4, przewidującego przeniesienie karalnego przygotowania określonego w § 2 art. 189 k.k. dla typu podstawowego, z kategorii występków do kategorii zbrodni, zagrożonej karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 w przypadku, gdy ofiarą jest dziecko.

Przyjęcie powyższej kwalifikacji dla przestępstwa handlu dziećmi – usiłowania, dokonania i karalnego przygotowania – uzasadnia wyjątkowo naganne zachowanie sprawcy, wyjątkowo wysoki stopień społecznej szkodliwości czynu oraz charakter przestępstwa, które wymagają szczególnego potępienia.

6. Zmiana art. 210 k.k. i art. 211 k.k.

Propozycje Rzecznika Praw Dziecka zmierzają do zmiany sankcji karnych za popełnienie przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, poprzez ich podwyższenie, tj.:

- art. 210 k.k. – porzucenie małoletniego poniżej lat 15 albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny;
- art. 211 k.k. – uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego poniżej lat 15 albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny.

Przepis art. 211 k.k. został szczegółowo omówiony w części dotyczącej proj. art. 244c Kodeksu karnego.

W odniesieniu do przestępstwa z art. 210 k.k., głównym przedmiotem ochrony jest rodzina i instytucja opieki, zaś zdrowie i bezpieczeństwo małoletniego albo osoby nieporadnej z uwagi na stan zdrowia lub wiek, a także życie człowieka – jako uboczny przedmiot ochrony.

Sprawcą może być jedynie osoba, mająca obowiązek troszczenia się o osobę małoletnią albo nieporadną. Obowiązek ten musi wynikać z określonego stanu prawnego: z ustawy (art. 96 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego – rodzice wykonujący pieczę nad dzieckiem), decyzji sądu (np. art. 145 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego – opiekun

prawny) albo z umowy cywilnoprawnej lub faktycznej (np. obowiązek troszczenia się przez opiekunkę lub obowiązek wychowawczyni, którym rodzice powierzyli swoje dziecko albo rodzina osobę chorą lub nieporadną). Sprawstwo czynu z art. 210 k.k. polega na opuszczeniu dziecka albo osoby nieporadnej, połączone z zaprzestaniem, w indywidualnych przypadkach nawet na krótki czas, troszczenia się o nią. Zachowanie sprawcy polega więc na zaniechaniu tych wszystkich czynności, jakie należy przedsięwziąć z tytułu opieki i nadzoru. Czynność sprawcza wzmocniona jest przez porzucenie, które rozumiane jest nie tylko jako zaniechanie sprawowania opieki, ale także uniemożliwienie małoletniemu lub osobie nieporadnej natychmiastowego udzielenia pomocy lub wsparcia. Najczęściej jest to fizyczne oddalenie się od osoby, nad którą miała być roztoczona opieka.

Ustawodawca wyróżnia tu typ podstawowy przestępstwa porzucenia, zagrożony karą od miesiąca do 3 lat pozbawienia wolności oraz typ kwalifikowany – z uwagi na skutek w postaci śmierci dziecka lub osoby nieporadnej – zagrożony karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, zagrożenie sankcją karną za popełnienie przestępstwa porzucenia małoletniego lub osoby nieporadnej jest nieadekwatne do społecznej szkodliwości czynu i nie czyni zadość ochronie prawnokarnej dobra, jakim jest nie tylko rodzina i opieka, ale także zdrowie, bezpieczeństwo i życie małoletniego do lat 15 lub osoby nieporadnej z uwagi na jej stan psychiczny lub fizyczny.

Karą od miesiąca do 3 lat pozbawienia wolności zagrożone są takie przestępstwa, jak m.in.: udział w bójce lub pobiciu (art. 158 § 1 k.k.), narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 160 § 1 k.k.), narażenie człowieka na zarażenie (art. 161 § 1 k.k.), nieudzielenie pomocy (art. 162 § 1 k.k.), uporczywe nękanie, kradzież tożsamości (art. 190a k.k.), zmuszanie do określonego zachowania, uniemożliwienie korzystania z lokalu (art. 191 k.k.), złośliwe lub uporczywe naruszanie praw pracownika (art. 218 § 3 k.k.), narażenie życia albo zdrowia pracownika (art. 220 § 1 k.k.), naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza (art. 222 k.k.), wywieranie wpływu na czynności urzędowe (art. 224 § 1 i §2 k.k.), utrudnianie lub udaremnianie przeprowadzenia kontroli w zakresie ochrony środowiska i inspekcji pracy (art. 225 k.k.), tworzenie fałszywych dowodów dla podjęcia ścigania o przestępstwo (art. 235 k.k.), bezprawne samouwolnienie z jednostki penitencjarnej (art. 242 § 4 k.k.), uwolnienie osoby pozbawionej wolności (art. 243 k.k.), niestosowanie się do orzeczonych środków karnych (art. 244 k.k.), naruszenia przy przebiegu wyborów (art. 248 k.k.), czynny

udział w zbiegowisku (art. 254 § 1 k.k.), nielegalne przekroczenie granicy (art. 264 § 2 k.k.), niszczenie danych informatycznych (art. 268a § 1 k.k.), czy też niektóre z przestępstw, które zostały popełnione przez sprawcę nieumyślnie.

Porównując dobro zagrożone czy naruszone przestępstwem wskazanym powyżej, stopień społecznej szkodliwości czynów oraz argumentację zawartą w piśmie, w szczególności w części dotyczącej proj. art. 156 k.k., proj. art. 240a k.k., czy proj. art. 189a k.k. - w odniesieniu do przestępstw z art. 210 § 1 k.k. i art. 211 k.k. w obowiązującym brzmieniu, trudno podzielić pogląd przyjęty przez ustawodawcę, że ochrona prawnokarna w obu grupach przestępstw powinna być tożsama. Dodatkowo wskazać należy, że ustawodawca w przypadku niektórych przestępstw, np. narażenia człowieka na niebezpieczeństwo, w typie podstawowym wprowadził zagrożenie karą pozbawienia wolności od miesiąca do lat 3 (art. 160 § 1 k.k.), ale w typie kwalifikowanym cięższym na sprawcy obowiązkiem opieki nad osobą narażoną na niebezpieczeństwo zdecydował poddać sprawcę surowszej odpowiedzialności w granicach od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności (art. 160 § 2 k.k.). Pozostawienie więc zagrożenia sankcją karną w art. 210 § 1 k.k. i art. 211 k.k. w brzmieniu obowiązującym czyni niespójność aksjologiczną regulacji Kodeksu karnego.

Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka, ochrona prawnokarna przed tego rodzaju bezprawiem, jak wskazane w art. 210 k.k. i art. 211 k.k., wyrażona w obecnym stanie prawnym, jest niewystarczająca. Konieczne staje się podniesienie zagrożenia sankcją karną w przypadku obu czynów przestępczych, tj. zarówno z art. 210 § 1 k.k., jak i art. 211 k.k. dolnego progu sankcji z miesiąca do 6 miesięcy pozbawienia wolności, zaś progu górnego z 3 lat do 5 lat pozbawienia wolności.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, także typ przestępstwa z art. 210 § 2 k.k. kwalifikowany poprzez następstwo czynu – śmierć porzuconego małoletniego do lat 15 albo osoby nieporadnej z uwagi na stan zdrowia psychicznego lub fizycznego, w sytuacji gdy sprawca ma obowiązek troszczenia się o te osoby – w obowiązującym stanie prawnym, tj. przy zagrożeniu karą pozbawienia wolności w rozmiarze od 6 miesięcy do lat 8, jest nieadekwatny do stopnia naganności tego rodzaju zachowania sprawcy oraz społecznej szkodliwości czynu, przede wszystkim nieodwracalnego następstwa zachowania sprawcy w postaci śmierci człowieka.

Z tych względów proj. art. 210 § 2 Kodeksu karnego przenosi czyn przestępczy z kategorii występku do kategorii zbrodni, zagrożonej karą nie krótszą niż 3 lata pozbawienia wolności.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, zaproponowane kompleksowe uregulowanie w obszarze prawa karnego materialnego będzie skutkowało należyłą ochroną prawnokarną w zakresie ochrony praw i dobra dziecka, w stopniu adekwatnym do naganności zachowania sprawcy. Będzie także właściwą reakcją państwa na przestępstwa popełniane na szkodę małoletniego oraz odpowiedzią na oczekiwania społeczne w tym zakresie.

Mając na uwadze prerogatywy Pana Prezydenta w zakresie inicjatywy ustawodawczej, na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 2086), zwracam się z uprzejmą prośbą o rozważenie możliwości podjęcia prac legislacyjnych nad zmianą art. 156, art. 189, art. 189a, art. 210 i art. 211 Kodeksu karnego oraz dodaniem do tegoż kodeksu art. 244c i art. 240a, które spowodowałyby naprawę niepożądanego obecnie stanu prawnego, tak, aby prawa ofiar przestępstw, a w szczególności dzieci, były w Polsce należycie chronione.

Z wyrazami szacunku
Marek Jankowski

W załączeniu:

1. Projekt Rzecznika Praw Dziecka – art. 156 k.k.
2. Projekt Rzecznika Praw Dziecka – art. 244c k.k.
3. Projekt Rzecznika Praw Dziecka – art. 240a k.k.
4. Projekt Rzecznika Praw Dziecka – art. 189 k.k.
5. Projekt Rzecznika Praw Dziecka – art. 189a k.k.
6. Projekt Rzecznika Praw Dziecka – art. 210 k.k.
7. Projekt Rzecznika Praw Dziecka – art. 211 k.k.

Załącznik nr 1

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) wprowadza się następującą zmianę:

art. 156 otrzymuje brzmienie:

„**art. 156 § 1.** Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała,

podlega karze pozbawienia wolności na czas **nie krótszy od lat 3.**

§ 1a. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony na szkodę małoletniego albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny albo czyn ten połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa (sprawca działa ze szczególnym okrucieństwem), sprawca

podlega karze pozbawienia wolności na czas **nie krótszy od lat 5.**

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności **od 6 miesięcy do lat 5.**

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności na czas **nie krótszy od lat 8.**

Załącznik nr 2

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) wprowadza się następującą zmianę:

Po art. 244b dodać art. 244c w brzmieniu:

Art. 244c. Kto będąc powołany do opieki nad małoletnim poniżej lat 15 uporczywie utrudnia lub uniemożliwia innej osobie wykonywanie wobec tego małoletniego obowiązków i uprawnień określonych orzeczeniem sądu, podlega karze grzywny, karze ograniczenia wolności lub karze pozbawienia wolności do lat 2.

Załącznik nr 3

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) wprowadza się następującą zmianę:

Po art. 240 dodaje się art. 240a w brzmieniu:

Art. 240a. Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu zbrodni na szkodę małoletniego, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Załącznik nr 4

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) wprowadza się następującą zmianę:

Art. 189 otrzymuje brzmienie:

Art. 189. § 1. Kto pozbawia człowieka wolności,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż 7 dni, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 1 lub 2, **dotyczyło małoletniego lub** łączyło się ze szczególnym udręczeniem, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Załącznik nr 5

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) wprowadza się następującą zmianę:

Art. 189a otrzymuje brzmienie:

Art. 189a. § 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli czyn określony w § 1 dotyczy małoletniego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1a, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Załącznik nr 6

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) wprowadza się następującą zmianę:

Art. 210 otrzymuje brzmienie:

Art. 210. § 1. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności **od 6 miesięcy do lat 5.**

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności **na czas nie krótszy od lat 3.**

Załącznik nr 7

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) wprowadza się następującą zmianę:

Art. 211 otrzymuje brzmienie:

Art. 211. Kto, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny,
podlega karze pozbawienia wolności **od 6 miesięcy do lat 5.**

